

SZILÁGYI ÁGNES JUDIT

<https://doi.org/10.64603/RZTQ6447>

Magyarország és Uruguay „problémamentes” és „továbbfejleszhető” kapcsolatai, 1959–1969¹

Az itt elemzett időszakban a magyar kormány számára Uruguay mint Latin-Amerika sokáig legkiegyensúlyozottabb országa kívánatos partnerszágnak mutatkozott, úgy tűnt, hogy Montevideo a hidegháborús helyzetben és az erősödő belpolitikai válság közepette is őriz egyfajta ideológiai nyitottságot, toleranciát és fejlettségi mutatói kiemelkedőek voltak a régiójában. Ugyanakkor az 1959-től 1969-ig terjedő időszakban a magyar–uruguayi kapcsolatokra vonatkozó levéltári iratanyagból ki derül, hogy a Budapest számára kívánatos diplomáciai kapcsolat realizálása évekig húzódo problémát okozott, dominálva a kétoldalú viszonyt.

A diplomáciai kapcsolatok tényleges rendezése, a nagykövetségek felállítása

A korábbi magyar–uruguayi államközi kapcsolat a II. világháború következtében, 1942-ben szűnt meg: „Montevideoból jelentik. Dr. Guani² külügyminiszter közölte a sajtó képviselőivel, hogy csütörtökön jegyzéket kapott Magyarország buenosairesi ügyvivőjétől, aki közölte vele, hogy tekintettel Uruguay kormányának Japán, Németország és Olaszországgal szemben tanúsított magatartására, a magyar kormány – szolidaritásban ezeknek a nemzeteknek külpolitikájával – elhatározta a diplomáciai viszony megszakítását. A külügyminiszter kijelentette, hogy miután egyik államnak sem volt diplomáciai képviselője egymás területén, semmiféle különösebb intézkedést nem tesz, hanem értesíteni fogja a buenosairesi magyar ügyvivőt, hogy bejelentését megkapta és tudomásul vette.”³

Ennek a relációnak az újraépítése annak ellenére nehézségekbe ütközött, hogy magyar részről már 1952 óta⁴ napirenden volt, majd 1956 derekán Uruguayban is a legmagasabb szinten vált támogatottá: „1956. május 8. Batlle y Berres volt uruguayi

¹ Ez a tanulmány a KRE BTK *Magyarország és Latin-Amerika. Kapcsolat és recepció a XIX-XX. században* című kari kutatási projekt (témaszám: 20729B800) támogatásával, egy dokumentumkötet részeként készült el.

² Alberto Guani Carrara (1877–1956) 1938 és 1943 között uruguayi külügyminiszter, korábban, az 1910-es évek elején rövid ideig az osztrák–magyar kormány mellett bécsi követ volt.

³ „Megszakadt a magyar diplomáciai viszony Brazília, Paraguay és Uruguay kormányaival”. *Délamerikai Magyarország* (Buenos Aires), 1886. szám, 1942. május 9. I.

⁴ A magyar–latin-amerikai kapcsolatok szempontjából fordulatot hozó év jelentőségéről bővebben HORVÁTH Emőke: „Foreign Relations between Hungary and Latin America in the Early Years of the Cold War (1947–1959)”. *East Central Europe* (2022) 49: 1. 11–13.

elnök⁵ fogadta montevideói kirendeltségünk vezetőjét és hangoztatta, hogy Uruguaynak érdeke a diplomáciai kapcsolatok rendezése Magyarországgal.

1956. május 23. A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa 3363/V.23/1956. számon határozatot hozott az Uruguayi Keleti Köztársasággal való kapcsolatok felújítására és hozzájárult, hogy az ügyben a külügyminiszter előterjesztést tegyen az Elnöki Tanácsához.

1956. június 14. Az Uruguayi Keleti Köztársaság Országos Kormányzó Tanácsa⁶ határozatot hozott a Magyar Népköztársasággal való kapcsolatok felújítására. / *Diario Oficial*/

1956. augusztus. Jegyzékváltás formájában felújítottuk a diplomáciai kapcsolatainkat.”⁷

Az 1956-os forradalom és következményei lefékeztek a folyamatot.⁸ Ettől kezdve Montevideo jelelte az ügyet és nem adott *agrémant*-t egyetlen kijelölt magyar követnek sem. Bár sosem mondott nyíltan nemet a kapcsolatfelvétel realizálására, de 1964 végéig halogatta, miközben Budapest folyamatosan kereste az informális kapcsolatokat, befolyásos támogatókat és gazdasági lehetőségeket kínált azért, hogy partnerét rávegye a pozitív döntésre. A lehetőségek keresésében a legaktívabban a Buenos Aires-i követség munkatársai vettek részt (ott 1949 óta volt követségünk és az a magyar gazdasági törekvések kiindulópontja volt az egész La Plata térségre kiterjedően). Ezen kívül Uruguay havannai, párizsi, prágai, washingtoni diplomatáival is kapcsolatba léptek az ottani magyar kollégáik, hogy rajtuk keresztül szintén lobbizzanak. Így telt el a vizsgált évtized első fele.

Az 1950-es években a magyar Külkereskedelmi Minisztérium (KKM) a külügyet megelőzve telepített képviselőket Montevideóba. „A hidegháború nemzetközi közegében Magyarországnak csupán üzleti kapcsolatok létesítésére nyílt lehetősége Latin-Amerikában. – jegyzi meg a kortanú, az egykori diplomata, Dömény János. – A magyar kormány az ún. fejlődő, vagy más néven a harmadik világ országai közül elsőként Argentínával kötött kereskedelmi és pénzügyi megállapodást 1948-ban.

⁵ Luis Conrado Batlle y Berres (1897–1964) 1947-től 1951-ig uruguayi köztársasági elnök, 1955–56-ban a kilenc tagú uruguayi nemzeti kormányzótanács (*Consejo Nacional de Gobierno*) elnöke volt, praktikusán ismét köztársasági elnök.

⁶ 1952 és 1967 között kollektív vezetés működött a dél-amerikai országban. Ahogy erről a magyar újságolvasók is értesülhettek az 1960-as években: „Az 1952 márciusában elfogadott alkotmányreform megszüntette a köztársasági elnöki tisztséget és ehelyett egy kilenc tagból álló nemzeti tanács gyakorolja a legfőbb végrehajtó hatalmat. A tanácsot a nép minden négy esztendőben újraválasztja.” PETHŐ Tibor: „Uruguay „Mintaállam” gondokkal”. *Magyarország*, 1. szám, 1966. január 2. 5.

⁷ MNL OL KüM XIX-J-1-j, Tük iratok, 1965 (Sorozat) 106.d. (159 Uruguay 1965 sz.) 92/VII/1965 Feljegyzés, tárgy: Magyar-uruguayi kapcsolatok, VII. Területi Osztály, Újvári Tibor főelőadó.

⁸ Uruguay helyzete más latin-amerikai országokhoz képest különleges volt ebből a szempontból, mivel 1957-től az ENSZ-ben a magyar eseményekkel foglalkozó úgynevezett Ötös Bizottságnak a tagja volt. HORVÁTH Emőke: *Magyarország külkapcsolatai Latin-Amerika egyes országaival a hidegháború korai szakaszában (1945–1959)*. Budapest, L'Harmattan – KRE, 2023. 103–104. és DÖMÉNY János: *Magyar diplomata Latin-Amerikában*. Szeged, SZTE, 2009. 30.

Bankközi megállapodás jött létre Uruguay-jal 1950-ben, Paraguay-jal 1953-ban és Brazíliával 1954-ben. Magyar kereskedelmi kirendeltségek nyíltak 1948-ban Buenos Aires-ben, 1953-ban Montevideóban és Mexikóban, 1954-ben pedig Rio de Janeiróban.⁹

A vizsgált időszakban Uruguay és Magyarország között a hivatalos összeköttetés egyetlen és fontos csatornája éppen ez a kereskedelmi kirendeltség lett, bár maga a forgalom elhanyagolható volt.¹⁰ Tevékenysége nem merült ki az üzleti kapcsolatok építésében és ápolásában. A kiküldöttek (Kovács Gábor, Mészáros Lajos, Basch János, végül Beer Ernő mint a nagykövetség kereskedelmi tanácsosa) figyelemmel kísérték a dél-amerikai partnerország aktuális politikai helyzetét; megismerkedtek az ottani magyar emigráció tagjaival, igyekeztek közösségi életük belső logikáját megérteni, egyes esetekben manipulálni;¹¹ protokolláris eseményeket (pl. 1960-tól az április 4-i fogadást) szerveztek, ahová az uruguayi politikai és gazdasági élet szereplőit, illetve a magyar kolónia tagjait hívták meg; valamint kezdeményezőként igyekeztek elősegíteni a diplomáciai kapcsolatfelvételt, mindezekről folyamatosan informálva a külügyet. Szorosan együttműködtek a Buenos Aires-i magyar követséggel. A montevideói kereskedelmi kirendeltség felszámolására akkor került sor, amikor Magyarország végre felállíthatta nagykövetségét Uruguayban.

A magyar–uruguayi diplomáciai viszony normalizálását Budapesten nemcsak azért szorgalmazták évtizedünkben, mert már valamennyi európai szocialista országnak rendezett kapcsolatai voltak Montevideóval (még ha jóval a MNK után kezdték is meg a rendezés folyamatát). Hanem azért is, mert Budapesten feltételezték, hogy a diplomáciai képviselő jó háttérével Uruguay még figyelemre méltóbb kereskedelmi partnerré válhat úgy az export, mint az import területén. Emellett Montevideó több nemzetközi regionális szervezet székhelye volt, amelyekkel a MNK uruguayi helyzetének rendezése nélkül lehetetlennek tűnt a kapcsolatfelvétel. Valamint Uruguay mint Argentína fővárosához legközelebb eső diplomáciai partnerbiztonságot adhatott volna arra az esetre, ha az argentin kapcsolatok esetleg megszakadnának és a montevideói maradna a La Plata vidéken az egyetlen működő magyar kirendeltség. Mindezeket mérlegelve Budapest első sorban Buenos Aires-i diplomatain keresztül, jegyzékekben és személyes kapcsolatokat felhasználva folyamatosan

⁹ DÖMÉNY i.m. 28.

¹⁰ Péter Emese adatokat közöl Magyarország árucsereforgalmáról Latin-Amerika egyes országaival és leszögezi: 1960 és 1967 között „...gyakorlatilag kiszorulunk a latin-amerikai felvevő piacokról.” PÉTER Emese: „Latin-Amerika és a szocialista országok közötti kapcsolatok”. *Külkereskedelem*, 1969. 4. szám, 117–118.

¹¹ Az uruguayi magyarok létszámáról pontos adataink nincsenek. Becslések öt-tízezres nagyságrendről szólnak a vizsgált időszakban. 1973-ban: „Az öt-hatezres uruguayi magyarság jórészt a fővárosban, Montevideóban él, vidéken alig 40–50 magyar család található.” GYÖRI György: „Ketten a II. anyanyelvi konferencia vendégei közül: Nagy Attila, Montevideo, Uruguay”. *A Tanító*, 1973. 9. szám. 3. Ebben a nagyságrendben maradnak ARATÓ Ildikó adatai: „Magyarok Uruguayban (1966–1975)”. *Tiszatáj*, 2009. 10. szám, 42. A kolónia rendezvényeivel kb. nyolcszáz-ezer embert ért el. Szervezeteikről, belső viszonyaikról több igen részletes elemzést készített a külképviselet.

próbált elmozdulni a holtpontról, és mind a követ, mind a beosztott diplomaták időről időre személyesen is felkeresték Montevideót, valamint Buenos Airesben is fogadtak befolyásos uruguayi személyeket. Az egyikőjük, dr. Rubén Sviétogorski ügyvéd volt, aki már az 1950-es évektől egyengette az utat Uruguay és a KGST-országok kapcsolatfelvételéhez, pénz vagy egyéb haszon reményében.¹² Valószínűleg része volt Bulgária diplomáciai kapcsolatainak rendezésében is. A banki jogtanácsosként és a montevideói kommunikációs hivatal (SODRE¹³) főtitkáráként működő ügyvéd az 1958-as uruguayi választásokon győztes konzervatív Nemzeti Párt (*Partido Nacional-Partido Blanco*)¹⁴ prominense volt, ügyünkben évekig mégsem sokat ért el.

Annak, hogy a magyar kérdés 1962 decemberében lekerült az ENSZ napirendjéről és enyhült az ország külpolitikai elszigeteltsége, valamint az 1963 márciusi általános amnesztia-rendeletnek minden bizonnyal hatása volt arra, hogy végül 1964 elején Uruguay nyitni kezdett Budapest¹⁵ felé:

„1964. február 21. Camusso,¹⁶ az uruguayi Szenátus Külügyi Bizottságának elnöke közölte Kepes Imre¹⁷ követtel, hogy az uruguayi fél pozitívan reagálna agreement-kérelmünkre. [...]

1964. augusztus 12. [Az] Uruguayi Külügyminisztérium szóbeli jegyzékben igazolta vissza február 8-i jegyzékünket, egyetértését fejezve ki a kapcsolatok rendezéséről és követség felállítását illetően. [...]

1964. november 6. Az Uruguayi Országos Kormányzó Tanács rendeletet hozott Ausztriával, Ausztráliával, Csehszlovákiával, Dániával, Finnországgal, Görögországgal, Magyarországgal, Indiával, Libanonnal, Romániával, Törökországgal, [a]

¹² MNL OL Küm XIX-J-1-k, Általános iratok, Uruguay 1945–1964 (Sorozat) 159 l.d. (IV-113 /1950–64/) 117/szig. titk. 1959. sz. Zalka András Buenos Aires-i követ beszámolója az ügyvéddel való megbeszélésről Sík Endre külügyminiszternek, 1959. március 19.

¹³ Az 1929-ben alapított és mai napig jogfolytonos szervezet előbb az állami rádiót irányította (*Servicio Oficial de Difusión Radio Eléctrica*), majd működési területe egyéb kulturális funkciókkal bővült (*Servicio Oficial de Difusión, Representaciones y Espectáculos*).

¹⁴ Az Uruguay függetlenné válása után kialakult politikai rendszert két nagy, tradicionális párt, a *Blanco* (Fehér) és a *Colorado* (Színes, vagy más magyar fordításban a párt színére utalva Vörös) vetélkedése határozta meg. 1958-ban a konzervatív *Blanco* (új pártformációban Nemzeti, *Nacional*) párt kilencvennégy év után szerezte meg ismét a többségét, megelőzve riválisát, az addig kormányzó liberális *Colorado*-t.

¹⁵ Gesztusértéke volt, hogy 1963. május 25-étől 31-éig Uruguay részt vett a Budapesti Nemzetközi Vásáron és ez alkalomból Mario Pastega vásárbiztost és az őt a magyar fővárosba kísérő Marcos Bondi prágai uruguayi ügyvivőt maga Kádár János is fogadta. Ld. a fentebb már idézett feljegyzés, tárgy: Magyar-uruguayi kapcsolatok, VII. Területi Osztály, Újvári Tibor föelőadó.

¹⁶ Francisco Rodríguez Camusso (1923–2004) a Nemzeti (Fehér) Párt tekintélyes politikusa. 1959-ben képviselőházi elnök. 1962 és 1990 között többször volt szenátor. 1965–66-ban közegészségügyi miniszter. Ismert arról, hogy kiállt a demokratikus értékek mellett közvetlenül a katonai diktatúra 1973-as bevezetése előtt.

¹⁷ Kepes Imre (1908–1986) magyar diplomata 1962-től 1967-ig vezette a Buenos Aires-i magyar követséget, illetve nagykövetséget. Életrajzát ld. BARÁTH Magdolna – GECSÉNYI Lajos (szerk.): *Főkonzulok, konzulok és nagykövetek 1945–1990*. Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2016. 199.

Szovjetunióval és Jugoszláviával fennálló diplomáciai kapcsolatai nagykövetségi szintre emelésére.

1964. november 30. Dr. Alejandro Zorrilla de San Martín külügyminiszter Kepes Imre nagykövethoz intézett személyes levelében javasolta a két ország közötti diplomáciai kapcsolatok nagykövetségi rangra emelését.¹⁸

Az első magyar nagykövet, Kepes Imre megbízólevelének átadására végül 1965. január 21-én került sor Montevideóban. Szerencse is kellett hozzá, hogy a turbulens uruguayi belpolitikai események miatt az ünnepélyes aktust nem halasztották tovább. Korszakunkban még egy nagykövetet nevezett ki Budapest erre az állomáshelyre. Kepestől a posztot Dragon Ferenc¹⁹ vette át, aki 1968. december 20-án adhatta át megbízólevelét Montevideóban. A kapcsolatokat ez alkalomból a két ország között mindkét fél „problémamentesnek és továbbfejleszhetőnek” ítélte.²⁰

Mivel a magyar nagykövetek állandó állomáshelye máshol volt, Montevideóba ügyvivőt neveztek ki. A kirendeltség 1967 áprilisától a konzuli feladatokat is ellátta.²¹ Kracsek János²² volt a magyar kirendeltség első ügyvivője mint I. o. titkár. 1966 novemberében küldték ki Budapestről a nagykövetség beindítására. Jelentéseiben gyakran panaszkol, hogy a sok és összetett munkát teljesen egyedül kell ellátnia. Túlterheltségét talán az okozta, hogy a diplomáciai megbízatáson kívül SZT-tiszt is volt. Mindenesetre 1967 márciusában Montevideóba érkezett Bognár István attaché is, aki Kracsek távollétében ideiglenes ügyvivőként dolgozott. Majd 1969 májusában Kracsek Jánost György Jenő²³ váltotta az uruguayi fővárosban ideiglenes ügyvivőként.

Meg kell jegyezni, hogy a vizsgált 1959-től 1969-ig tartó évtizedben a magyar diplomaták latin-amerikai tevékenysége, illetve az ennek nyomán keletkezett irattanyag már mutatja a külügy reformjának²⁴ eredményeit a professzionalizálódás tekintetében. Így Uruguayra vonatkozóan is jónéhány a kül- és belpolitikai viszonyok alakulását naprakészen követő, akár a regionális összefüggéseket is elemző, értő és

¹⁸ Fent idézett Feljegyzés, tárgy: Magyar-uruguayi kapcsolatok, VII. Területi Osztály, Újvári Tibor főelőadó.

¹⁹ Dragon Ferenc (1927–?) rendkívüli és meghatalmazott nagykövetként vezette a Buenos Aires-i magyar nagykövetséget 1968-tól 1971-ig, akkreditálva volt Bolíviában, Chilében és Uruguayban is. Bővebben BARÁTH – GECSÉNYI i.m. 158–159.

²⁰ MNL OL Küm XIX-J-I-j, Tük iratok, 1969 (Sorozat) 91.d. 6/1/SZT/1969 001093. sz. Dragon Ferenc nagykövet 1969. január 10-én, Buenos Airesben kelt levele Péter János külügyminiszternek.

²¹ MNL OL Küm XIX-J-I-j, Tük iratok, 1968 (Sorozat) 86.d. 002890/I. sz. Beszámoló a montevideói Nagykövetségen végzett konzuli munkáról. 1968. július 10.

²² Kracsek János (1919–?) több latin-amerikai diplomáciai megbízatása között 1966-tól 1969-ig volt a frissen felállított montevideói nagykövetség ügyvivője. Ugyanakkor állambiztonsági tisztként is működött. Életrajzát bővebben ld. BARÁTH – GECSÉNYI i.m. 210–211.

²³ György Jenő (1922–2007) I. o. titkár, előbb La Pazban volt ügyvivő (1966–1968), majd a montevideói nagykövetségen 1969-től 1971-ig. Életrajzát bővebben ld. BARÁTH – GECSÉNYI i.m. 180.

²⁴ „Lényegesen javult a korábbi helyzet a nyelvtudás tekintetében is. ... a minisztérium munkatársainak összetétele szakmai szempontból jelentős fejlődésen ment keresztül.” Erről részletesebben ír BARÁTH – GECSÉNYI i.m. 61–72.

alapos jelentés készült, amelyek az apparátus részéről megfelelő idegennyelv-tudást tükröznek.²⁵

A másik figyelemre méltó jelenség a magyar külügy és a hírszerző szervek együttműködése vagy a köztük lévő személyi átfedések problémája. A Baráth–Gecsényi szerzőpáros statisztikája szerint: „A kapitalista országokban dolgozó diplomata beosztottak közel 10%-a a katonai hírszerzés tagja volt, 27%-a a belügyi hírszerzés tagja volt; ahol rezidentúra működött, ott ez az arány lényegesen magasabb volt. A Külügyminisztériumban dolgozó diplomaták mintegy 5%-a a belügyi, 5%-a a katonai hírszerzés tisztje, a titkos munkatársak aránya viszont közel 70%-ot tett ki.”²⁶ Ez a jelenség Kracsek János tevékenysége nyomán érintette a montevideói nagykövetséget.

Az Uruguayi Keleti Köztársaság Országos Kormányzó Tanácsa első rendkívüli és meghatalmazott nagykövetének Ernesto Benavides-t²⁷ nevezte ki Budapestre, ahol megbízólevelét 1966. január 7-én nyújtotta át. Ez alkalomból a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa nevében Kisházi Ödön²⁸ alelnök fogadta. A nagykövetség hivatalait és a rezidenciát először a budapesti Gellért Szállóban helyezték el,²⁹ majd átköltöztették a Margitszigeti Nagyszállóba. Bár a Diplomáciai Testületet Előadó Igazgatóság (DTEI) időközben több épületet is felajánlott az uruguayi képviselőnek, Benavides egyiket sem fogadta el, így korszakunk végéig ideiglenes helyén maradt. 1968 januárjától az uruguayi nagykövetség a konzuli ügyek vitelére is megbízást kapott. 1969-ben a másodtitkár, Magalia Torres asszony lett az új konzul.³⁰

Az uruguayi politikai helyzet hatása a kétoldalú kapcsolatokra

Az uruguayi–magyar viszony lassú rendezésének kétségtelenül oka volt a magyar ’56, azonban szerepet játszott benne a dél-amerikai fél belpolitikai életének alakulása is.

²⁵ MNL OL KüM XIX-J-1-j, Tük iratok, 1969 (Sorozat) 91.d. 14/1969. Sz.T. 001059. sz. Geopolitika és versenyfutás a Rio de la Plata-térségben olajmezők megszerzéséért. Kracsek János mintegy hat oldalas elemzése Péter János külügyminiszter részére. Montevidéó, 1969. január 15. Hasonló terjedelmes elemzés: MNL OL KüM XIX-J-1-j, Tük iratok, 1967 (Sorozat) 92.d. 41/2/1967. Szig. titk. 001480/6. sz.: Kracsek János nyolc oldalas elemzése Péter János részére Uruguay belpolitikai helyzetéről. Montevidéó, 1967. július 30. stb.

²⁶ BARÁTH – GECSÉNYI i.m. 66.

²⁷ „Ernesto Benavides nagykövet 1928-ban lépett külügyi szolgálatba, 1938-ig Franciaországban volt követségi titkár, majd 1938-tól 1940-ig Svájcban, Belgiumban 1948-tól 1952-ig, Kanadában 1955-től 1963-ig.” MNL OL KüM XIX-J-1-k, Általános iratok, 1966 (Sorozat) 44.d. Péter János 1965. február 12-én, Budapesten kelt levele a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsához.

²⁸ Kisházi Ödön (1900–1975) 1963-tól haláláig az Elnöki Tanács helyettes elnöke.

²⁹ MNL OL KüM XIX-J-1-j, Feljegyzések, 1945–1964 (Sorozat) 74.d. Uruguay /1959, 1965-66/ 191. és 201. sz. Budapesti feljegyzések 1966 április 7-én és 13-án. Benavides uruguayi nagykövet látogatása a protokoll-osztály vezetőjénél, Gergely Miklósnál.

³⁰ MNL OL KüM XIX-J-1-k, Általános iratok, 1969 (Sorozat) 47.d. VII/1101.sz. Feljegyzés, Budapest 1969. október 17. Tárgy: az uruguayi konzulnő látogatása a VII. Területi Osztályon.

Ezt 1959-től fokozódó polarizálódás³¹ jellemezte és felerősödött az antikommunista retorika, összefüggésben a kubai forradalommal és az új kubai kormányzathoz való viszonyulással. A termelés stagnálása, egyéb gazdasági nehézségek, 1963 végétől a gyorsuló infláció és az állam adósságválsága vetett véget a korábbi uruguayi prosperitásnak.³² Az ország fő exportcikkeinek – gyapjú, hús és hústermékek, valamint az irha – világpiaci helyzete megrendült. Dél-Amerika valamikor leggazdagabb országában súlyos és folyamatos gazdasági visszaesés alakult ki. A korábbi szociális vívmányokat megnyirbálták. A rohamos infláció megfékezésére az autoriter Jorge Pacheco Areco³³ elnök kormányzata 1967 és 1972 között korlátozásokat – a fizetések szigorú ellenőrzését, a sztrájkok tilalmát, cenzurális intézkedéseket – vezetett be. A polarizálódott politikai életben 1963-tól az aktivizálódó városi gerilla mozgalom, a Tupamaro-gerillák (*Tupamaros*)³⁴ akciói jelentették a legnagyobb kihívást. Mindez mélyülő társadalmi válságra vallott.

Az 1960-as évtized uruguayi belpolitikai instabilitása tehát nem kedvezett a Budapest felé való nyitásnak. Az antikommunista retorika erősödése is ellentétben volt mindazzal, ami indokolhatóvá tett volna a további kapcsolatépítést. A MNK követségnyitási törekvései ilyen körülmények között az évtized első felében újra és újra zátonyra futottak, hiszen Montevideóban nem a diplomáciai diverzifikáció, hanem éppen ellenkezőleg, inkább a korábbi kapcsolatok (Kubával, a Szovjetunióval) felszámolása vetődött fel.³⁵ A nemzeti kormányzó tanácsban megvitatták a Szovjetunióval meglévő diplomáciai viszony megszakításának kérdését. Az indítványt Alberto Héber³⁶ terjesztette elő, amit a sajtó összefüggésbe hozott a Nemzetközi Valutaalap képviselőinek Uruguayba érkezésével, és az uruguayi pénzügyminiszter washingtoni utazásával, továbbá az amerikai nagykövet Héberrel folytatott rendszeres megbeszéléseivel. Az uruguayi kommunista párt végrehajtó bizottsága nyilatkozatot adott ki, amelyben megállapította: „Az a törekvés, hogy megszakítsák a kapcsolatokat a Szovjetunióval, a Jenki nyomás következménye és ellentmond az ország nemzeti érdekeinek...”.³⁷ Ezzel párhuzamosan az 1960-as évek közepén, különösen az 1964-es brazil puccs nyomán, egyre többet beszéltek, cikkeztek a

³¹ Bővebben ld. Felipe MONESTIER: „Political Polarisation in Uruguay in the Early 1960s: The Role of Luis Batlle Berres and Lista 15”. *Journal of Latin American Studies* (2023), 55, 579–598. doi:10.1017/S0022216X23000937 (letöltés 2024. 07. 30.)

³² A budapesti külügy is részletes tájékoztatást, adatokat kapott erről Montevideóból: MNL OL KüM XIX-J-I-j, Tük iratok, 1967 (Sorozat) 92.d. 24/67 sz. melléklet. A létfenntartási költségek és a dollár-árfolyam viszonyának alakulása 1958-tól 1966-ig.

³³ Pacheco (1920-1998) Colorado-párti politikus a megválasztása után nem sokkal, hirtelen elhunyt Óscar Diego Gestido helyére lépett alelnökéként.

³⁴ A szervezet *Movimiento de Liberación Nacional – Tupamaros*, MLN-T, Nemzeti Felszabadító Mozgalom.

³⁵ Julieta de LEÓN MARURI: „Uruguay en la Octava Reunión de Consulta de Ministros de Relaciones Exteriores. Punta del Este, 1962”. *Encuentros Uruguayos*, Vol. 15, Núm. 1 (2022), 63–89. ojs.fhce.edu.uy/index.php/encuru/issue/view/112 (Letöltés: 2024. 07. 30.) 67.

³⁶ Alberto Héber Usher (1918–1981) uruguayi politikus, a nemzeti kormányzótanács elnöke 1966 márciusától 1967 márciusáig.

³⁷ PETHŐ i.m. 5.

katonai államcsíny uruguayi lehetőségéről. Magának az államcsíny gondolatának a felvetése is rámutatott arra, hogy a korábban stabil politikai rendszer ebben az országban megingott. A válságjelek előrevetítették a néhány év múlva, 1973-ban bekövetkező katonai diktatúra árnyékát.

Végül is 1964 végén, 1965 elején mégis sikerült megvalósítani a magyar–uruguayi kapcsolatok helyreállítását. Az évtized második felében azonban Uruguayban tovább éleződött a belpolitikai helyzet, valamint mélyült a gazdasági és társadalmi válság. A közéleti szinten a korábban irányító szereplők (pártok, sajtó, törvényhozás) mellett új aktorok erősödtek meg (szakszervezetek, egyetemek, a szegények egyháza). Talán éppen e polarizáltság miatt rendült meg a külpolitika USA melletti egyértelmű elkötelezettsége és ekkortól a szocialista országok irányába kevésbé volt konfrontatív, mint a korábbi években. Az antikommunista fellépés határozottsága például, amit Montevideo a magyar ügyben még 1956-ban tanúsított, 1968-ra a csehszlovákiai bevonulás kapcsán az ENSZ és az Interparlamentáris Unió ülésein megváltozott: „Az Interparlamentáris Unió Lima-i értekezletén a szocialista országokat elítélő javaslat szavazásakor az uruguayi parlament képviselője kivonult a tárgyalóteremből a többi latin-amerikai képviselővel együtt. ... Az ENSZ jelenlegi közgyűlésén az uruguayi kormány képviselője nem csatlakozott az Ecuador, Costa-Rica, Guatemala, Chile által a csehszlovák kérdésben kiadott elítélő nyilatkozatokhoz. Az uruguayi képviselő felszólalásában csak általánosságban beszélt a be-nem-avatkozás és az önrendelkezés kérdéséről.”³⁸

A KGST országaival a kapcsolatok erősítése mégis nehezen haladt, akár azért, mert Montevideónak súlyos belső gondjai voltak, akár a valódi politikai akarat hiánya miatt, vagy mert a hidegháborús viszonyok teremtette ideológiai/gazdasági konkurencia gátló tényezőként hatott: „Uruguay helyzete [regisztrálta 1968 októberében a magyar külügy] az elmúlt 12 hónap alatt tovább súlyosbodott. Az ország vezetői a gazdasági helyzet enyhítését a külföldi kölcsönök és segélyek megszerzésében keresték: 1967 folyamán az azóta elhunyt Gestido³⁹ elnök az FMI-hez⁴⁰ és más amerikai pénzügyi szervekhez és intézményekhez fordult segélyért. A kölcsönöket azonban igen szigorú politikai és gazdasági feltételekhez kötötték. [...] Az intézkedések elleni tiltakozásul a kormány 5 tagja lemondott, ... Az új kormányban a pénzügyminiszteri tárcát Charlone⁴¹ kapta meg, aki az amerikai pénzügyi körök bizalmi embere. Közvetítésével rövid időn belül 86 M \$-t kitévő hitelt és segélyt kapott Uruguay az amerikai bankoktól. Ennek következtében mind a Szovjetunió

³⁸ MNL OL KüM XIX-J-1-j, Tük iratok, 1968 (Sorozat) 86.d. 002092/2/1968 sz. Lejegyzett telefonközlés, Budapest, 1968. október 14.

³⁹ Óscar Diego Gestido (1901–1967) az 1966-os alkotmány alapján megválasztott uruguayi köztársasági elnök 1967 márciusától decemberi haláláig.

⁴⁰ A Nemzetközi Valuta Alap francia rövidítése (*Fonds monétaire international*, FMI), ma már inkább az angol változatot használjuk (*International Monetary Fund*, IMF).

⁴¹ César Charlone (1895–1973) uruguayi politikus, 1967 és 1971 között pénzügyminiszter.

által felajánlott 20 M \$, mind az általunk felajánlott 10 M \$-os áruhitel-egyezményt a mai napig nem ratifikálták.⁴²

A kétoldalú kapcsolatok tartalma Magyarország és Uruguay között

Az itt vizsgált évtizedben a magyar–uruguayi viszony kétségtelenül fontos fordulata volt a nagykövetségi szintre emelt diplomáciai kapcsolat helyreállítása és a képviselők kölcsönös felállítása. Az egy-két fővel működő magyar kirendeltség diplomatáira sokrétű feladat hárult Montevideóban: „A normális nagykövetségi munka megindulása után a feladatok Kracsek elvtárs és közöttem [Bognár István] a következőképpen oszlottak meg: Kracsek elvtárs végezte a politikai jelentő és kapcsolat-tartó munka döntő részét, valamint a kulturális és sajtó munka elvi irányítását. Rám hárult a konzuli, magyarok közötti munka egésze, továbbá a kulturális, sajtómunkák gyakorlati kivitelezése. Ezenkívül ösztöndíjas, kereskedelmi, adminisztratív számadói, protokolláris és biztonsági feladatok ellátása képezte munkámat.”⁴³

A nagykövetségen foglalkoztak az uruguayi magyarok problémáival (magyarországi jogi ügyekkel, hazalátogatási vagy -települési kérdésekkel, szervezeti életük megfigyelésével); jelentettek a dél-amerikai ország belpolitikai viszonyairól (a Békehadttest tevékenységétől a katolikus egyház szerepén keresztül a baloldali erőviszonyok alakulásáig); az ekkorra már évtizedesnek mondható szakszervezeti és pártkapcsolatok építésével; és főként igyekeztek bővíteni a kétoldalú kereskedelmet, bár az évtized végéig kevés kézzelfogható eredménnyel. Elvi fogadókészség Montevideó részéről ugyan volt az import/export bővítésére,⁴⁴ amit Budapest próbált is előmozdítani⁴⁵ hitel- és árucere-egyezményekkel, tíz millió dollár értékben. Konkrét dokumentum aláírására azonban csak 1967 novemberében került sor az

⁴² MNL OL KüM XIX-J-1-j, Tük iratok, 1968 (Sorozat) 86.d. Kiegészítés az uruguayi országismertetőhöz, 1968. október 14. 1-3.

⁴³ MNL OL KüM XIX-J-1-j, Tük iratok, 1968 (Sorozat) 86.d. 002890. sz. Bognár elvtárs beszámolója a montevideói nagykövetségen végzett munkájáról. 1968. július 9.

⁴⁴ „Luis Trocoli szenátor, az uruguayi szenátus gazdasági és pénzügyi bizottságának elnöke, aki június 6-án Budapestre érkezett, José Pedro Bastarrica, Uruguay bukaresti ügyvivőjének társaságában, hangsúlyozta, hogy Uruguaynak érdeke a kereskedelem fejlesztése a kelet-európai országokkal. A szenátor, aki látogatást tett Szarka elvtársnál, lehetőséget kért külkereskedelmi szerveinkkel való megbeszélésekre. Trocoli az iránt is érdeklődött, hogy fogadnánk-e egy uruguayi parlamenti delegációt.” MNL OL KüM XIX-J-1-j, Feljegyzések, 1945–1964 (Sorozat) 74. d. IV-134. sz. Feljegyzés a magyar–uruguayi kapcsolatok tárgyában, VII. Területi Osztály, Császár Ferenc főelőadó, 1963. június 8.

⁴⁵ „A háború utáni külső gazdasági környezetben, az ország működőképességének helyreállítása érdekében a magyar gazdasági élet mértékadó tényezőinek figyelme Európán kívül elsősorban Latin-Amerikára irányult a tradicionális kereskedelmi kapcsolatok és a viszonylag nagy számú magyar emigráció miatt, mint nyersanyagbeszerzési forrásra és a magyar termékek lehetséges felvevő piacára. A kereskedelmi kapcsolatok felvételére irányuló magyar törekvések egybeestek a háború befejezése nyomán exportcikkük elhelyezésének problémáival küszködő latin-amerikai országoknak az új vásárlókat kereső lázas erőfeszítéseivel.” DÖMÉNY i.m. 25.

uruguayi fővárosban, amikor a Szurdi István belkereskedelmi miniszter vezette magyar kormányküldöttség ott járt. 1968 januárjában a magyar Elnöki Tanács jóváhagyta ezt a megállapodást, de Uruguayban 1969-ben még mindig csak vitatkoztak róla, míg Bulgáriával és a Szovjetunióval hasonló áruhitel-egyezményt fogadtak el júliusban. Végül a magyarokkal aláírt dokumentumot 1969. december 1-én ratifikálták.⁴⁶

Az uruguayi ellentételezés folyamatos nehézséget jelentett a kétoldalú kereskedelmi kapcsolatokban, hiszen a dél-amerikai országból jőszerével csak száraz, gyapjas birkabőrt importáltunk.⁴⁷ Budapest viszont többféle ipari és mezőgazdasági együttműködést kínált: például vasúti gördülőanyag és betonalgógyár létesítését, speciális motorvonatok előállítását, szemétkomposztáló és állati belsőségeket feldolgozó üzem felszerelését, műtrágyagyárat, vágóhidak számára hűtőházgyártó üzem létesítését, sertésenyésztési és bőrfeldolgozási együttműködést. Az állami beruházások szintjén azonban alig járt sikerrel. Ritka eredmény volt, hogy 1964-ben a montevideói kormány megbízásából egy automata telefonközpontot szerelhetünk föl. Több lehetőség adódott a magánszektorban, közvetlen partnerségek létesítésével (ld. a turisztika területén, az IBUSZ vezérigazgatójának latin-amerikai körútja nyomán,⁴⁸ magyar filmek bemutatásával, művészek utaztatásával).

Kétségtelen, hogy Uruguayban nem a magyar ipar vagy a mezőgazdaság termékei, hanem a kultúra eredményei váltották ki a legnagyobb érdeklődést, és ezek voltak a legalkalmasabbak a kinti magyarsággal való kapcsolatépítésre is. „I./ A Külföldi Magyarok Referatúrája és a Magyarok Világszövetségével egyeztetett szempontok alapján továbbra is főfeladatunknak az uruguayi négy magyar egyesületek – az Uruguayi Magyar Kultúrközpont, a Magyar Otthon, a Magyar Katolikus Egyesület és a Magyar Izraelita Hitközség – egymáshoz közelebbhozását tekintjük, úgy, hogy az MNK politikájához legközelebb álló Uruguayi Magyar Kultúrközpont irányzatát fogadják el működésük alapjául. 2./ Ennek érdekében az elmúlt évben eredményesen szervezett közös rendezvényeket fokozottan támogatni fogjuk, első sorban magyar játékfilmek bemutatásával stb.”⁴⁹

A több emigráns szervezetet fenntartó, mintegy öt-tíz ezer fős uruguayi magyarság nem volt egyöntetűen elzárkózó az MNK-val szemben. Az egyesületi rendezvényekre meghívták a magyar diplomatákat, ellátogattak Magyarországra, társasutakat szervezve (1964 júliusában például tizenhat fős delegációjuk érkezett Budapestre, ahol felkeresték a Magyarok Világszövetségének központját⁵⁰). Arra

⁴⁶ A megállapodásra vonatkozó iratok MNL OL KüM XIX-J-1-j, Tük iratok, 1969 (Sorozat) 91.d.

⁴⁷ Uruguay monokultúrás kiviteli termékszerkezetére adatok ld. KADÁR Béla: *Latin-Amerika gazdasági dilemmái*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1977. 102.

⁴⁸ Az út dokumentumai MNL OL KüM XIX-J-1-k, Általános iratok, 1965 (Sorozat) 47.d.

⁴⁹ MNL OL KüM XIX-J-1-j, Tük iratok, 1967 (Sorozat) 92.d 91/1967 Sz.T. 004471. sz. Az ügyvivő munkaterve 1968 évre. Montevideo, 1967. december 1. 4.

⁵⁰ MNL OL KüM XIX-J-1-k, 159 Uruguay 1945-1964 (Sorozat) 1.d. IV-191 66.107/1964. sz. Feljegyzés az Uruguayi Magyar Kultúrközpont tagjainak magyarországi látogatásáról. Az MVSZ 1968-ban hat-százhárom uruguayi címre küldött rendszeresen kiadványából, a *Magyar Hírek*-ből. MNL OL KüM

is volt példa, hogy üzleti lehetőséget látva az óhazával való együttműködésben, anyagi forrásaikat ajánlották fel a Magyarországgal való kereskedelem fejlesztésére: „Az uruguayi Magyar Pénzügyi RT. igazgatósága még [1960] július hó folyamán meghívást juttatott el Zalka⁵¹ elvtárs részére, amelyben meghívták augusztus 13-án a Részvény társaság 25-éves fennállásának alkalmából rendezendő bankettre. [...] Évek folyamán a tagok létszáma és a betétek összege gyarapodott és ma már kb. 1 1/2 millió uruguayi pesoval kb. 160 ezer dollár forgótőkével rendelkeznek. [...] Az RT elnöke elmondotta, hogy elképzelésük szerint finanszírozni tudnák bizonyos összegig a magyar kereskedelmi vállalatok vásárlásait féléves, vagy 1 éves időtartamra, avagy pedig garantálnák azok hitelvásárlását.”⁵²

A magyar közösségnek ezt a nyitott részét Budapest a kultúra értékein keresztül szintén igyekezett elérni és szélesíteni. Ugyanakkor ezek az értékek jól reprezentálták az országot a szélesebb uruguayi közvélemény előtt is. Erre utalnak azok a megjegyzések, amelyeket az első hazánkban akkreditált uruguayi nagykövet külügyminisztériumi bemutatkozó látogatása alkalmával tett: „A beszélgetés során a nagykövet megerősítette azt a korábbi információnkat, amely szerint az uruguayi himnusz szerzője, José de Bali⁵³ ugyancsak magyar származású. /Ennek egyik rokona állítólag a Vatikán mellé van akkreditálva. /... A nagykövet egyedül a magyar kultúra, különösen a magyar zene, költészet iránt mutatott némi érdeklődést, megemlítve, hogy az ő apjának volt szerencséje Liszt Ferenc⁵⁴ egy párizsi koncertjén részt venni. Benavides hangoztatta, hogy Uruguayban nagy érdeklődésre tarthatna számot, ha valamely magyar kulturális megmozdulásra kerülhetne sor.”⁵⁵

A magyar részéről bemutatott művészeti és tudományos értékek közül elsősorban a fénykorát élő magyar filmgyártás – fesztiválokon, önálló magyar filmheteiken vetített⁵⁶ – alkotásai arattak sikert. De – nemcsak a nagykövetség megnyitása után, hanem az 1959 és 1969 közötti évtizedben végig – voltak alkalmoszerű kulturális csereprogramok a két ország között. Zenészek utaztak az Interkoncert szervezésében és több (zenei, grafikai) kiállítást is rendeztek. A Magyar Írószövetség együttműködési megállapodást kötött uruguayi írószervezetekkel. Egyetemi

XIX-J-1-j, Tük iratok, 1968 (Sorozat) 86.d. 001408/1. sz. Feljegyzés a nagykövetség 10/1/1968-as jelentéséhez, 1968. április 18.

⁵¹ Zalka András (1919-2004) a Buenos Aires-i magyar követség vezetője 1957 és 1961 között. Életrajzát ld. BARÁTH – GECSÉNYI i.m. 294.

⁵² MNL OL KÜM XIX-J-1-k, 159 Uruguay 1945-1964 (Sorozat) 1.d. IV-192 1950/51, 1955/63. 33/7/ szig.titk./60. sz. Bankett az uruguayi Magyar Pénzügyi RT-nél. Vass Miklós id. ügyvivő Sík Endre külügyminiszternek, Buenos Aires, 1961. január 5.

⁵³ Debály Ferenc József (Francisco José Debali, 1791-1859) történetét feldolgozta SZABÓ László: *Magyar múlt Dél-Amerikában (1519-1900)*. Budapest, Európa Könyvkiadó, 1982. 134-148.

⁵⁴ Liszt 1886 után már nem adott koncertet.

⁵⁵ MNL OL KÜM XIX-J-1-j, Feljegyzések, 1945-1964 (Sorozat) 74.d. Uruguay /1959, 1965-66/ Feljegyzés Ernesto Benavides 1966. január 4-i bemutatkozó látogatásáról a budapesti KÜM VII. Területi Osztályán Fodor Zoltán osztályvezetőnél. 1966. január 17.

⁵⁶ A magyar filmhét sikeréről ld. pl. MNL OL KÜM XIX-J-1-k, Általános iratok, 1969 (Sorozat) 47.d. 2/16-3/69 admin. sz. 1969. szeptember 2.

kapcsolatok létesültek, egy-egy professzor látogatott hazánkba Uruguayból és viszont (ld. pl. a modern magyarországi latinamerikanisztikát megalapozó szegedi professzor, Wittman Tibor uruguayi beutazóvízum-ügyét 1966–67-ben.⁵⁷) Ezen a területen is azt láthatjuk, hogy alacsonyabb szinten több sikeres együttműködés valósult meg, míg államközi szinten már sokkal nehezkesebben volt eredményt elérni. Így az Uruguaynak felajánlott magyarországi ösztöndíjakkal kapcsolatban adódtak problémák és a Budapest számára fontos államközi keretmegállapodás ügye is nehezen haladt a megvalósulás felé. 1968 áprilisában a magyar–uruguayi egyezmény tervezetre, amely akkor már egy éve elkészült, még nem érkezett válasz a partnerországtól: „I./ Kulturális munkánk alapvető célkitűzésének tekintjük az általunk korábban benyújtott és Kormánydelegációnk Uruguayban tartózkodása-kor felelevenített Államközi-Kulturális-Műszaki Tudományos Egyezmény-tervezet tárgyalását, az Uruguayi Művelődésügyi Minisztériummal történő egyeztetését és ratifikálásának előkészítését. E célból a társadalmi érintkezéseket bővítjük, mint követségre meghívás stb., – valamint szorosabb kapcsolatot építünk ki dr. Cantón⁵⁸ művelődésügyi miniszterrel. 2./ Egyetemeink közötti kapcsolatokat továbbra is szorgalmazzuk. Mivel Uruguayban az Egyetem autonóm-szerv, az Államközi Kulturális Egyezménytől függetlenül előkészítjük az egyetemeink közötti egyezményt. 1968[-ban az] első futárral felterjesztjük az Uruguayi Köztársasági Egyetem Rektora által megígért Egyezmény-tervezetet, elbírálás és észrevételezés végett.”⁵⁹

*

A nagy latin-amerikai országok (Argentína és Brazília) mellett Magyarországnak hagyományosan fontos partnere volt a térségben Uruguay. Államközi és kereskedelmi kapcsolataik azonban a II. világháború, majd az 1956-os forradalom következményeinek hatására nagyon visszaestek és az általunk vizsgált időszak elejére alig léteztek. A magyar külügy részéről az 1959-től 1969-ig tartó évtizedet a diplomáciai kapcsolat helyreállítása és a kereskedelmi kapcsolatok bővítési lehetőségeinek keresése határozta meg, míg Uruguay részéről belső egyensúlyvesztés, az Egyesült Államok befolyásának növekedése ugyanakkor a külkapcsolatok diverzifikációjának igénye jellemezte ezt az időszakot. A két ország erősödő kapcsolatait ezeknek a tényezőknek az összjátéka alakította.

⁵⁷ Erről iratok: MNL OL Küm XIX-J-1-j, Tük iratok, 1967 (Sorozat) 92.d. Wittman Tibor (1923–1972) 1961-től tanszékvezető egyetemi tanár a szegedi egyetem bölcsészkarán. 1967-ben alapította meg Magyarországon az első Latin-Amerika történetével foglalkozó tanszékét. Bővebben róla SZILÁGYI Ágnes Judit: *Érdekes személyiségek, emlékezetes viták a magyar történetírásban. 27 történetképportré*. Budapest, Palatinus, 2007. 143–150; és ANDERLE Ádám: „Wittman Tibor a magyar történetírásban”. *Actas: történettudományi folyóirat*, 28:(1) (2013) 137–148.

⁵⁸ Dr. Mario Cantón (1925–2006) jogász, Colorado párti politikus, Uruguayban oktatásért és kultúráért felelős helyettes államtitkár volt Luis Hierro Gambardella (1915–1991) miniszter mellett.

⁵⁹ MNL OL Küm XIX-J-1-j, Tük iratok, 1967 (Sorozat) 92.d 91/1967 Sz.T. 004471. sz. Az ügyvivő munkaterve az 1968-as évre. Montevideo, 1967. december 1. 2.

*Bibliográfia**Felhasznált források*

Levéltári források

MNL OL KüM XIX-J-I-j, Feljegyzések, 1945-1964 (Sorozat) 74.d.

MNL OL KüM XIX-J-I-j, Tük iratok, 1965 (Sorozat) 106.d.

MNL OL KüM XIX-J-I-j, Tük iratok, 1967 (Sorozat) 92.d.

MNL OL KüM XIX-J-I-j, Tük iratok, 1968 (Sorozat) 86.d.

MNL OL KüM XIX-J-I-j, Tük iratok, 1969 (Sorozat) 91.d.

MNL OL KüM XIX-J-I-k, Általános iratok, 159 Uruguay 1945-1964 (Sorozat) 1.d.

MNL OL KüM XIX-J-I-k, Általános iratok, 1965 (Sorozat) 47.d.

MNL OL KüM XIX-J-I-k, Általános iratok, 1966 (Sorozat) 44.d.

MNL OL KüM XIX-J-I-k, Általános iratok, 1969 (Sorozat) 47.d.

A Magyar Országos Levéltár segédletei 11/3. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek napirendi jegyzékei 1950. február 25.–1952. augusztus 14.

Internetes adatbázisok

Az Anáforas uruguayi periodika adatbázis: anaforas.fic.edu.uy/jspui/

A Latin-Amerika Társaság honlapja: latin-amerika.hu

Az OIK műfordítás-adatbázisa: opac3.oik.oszk.hu/

Felhasznált irodalom

ANDERLE Á.: „Wittman Tibor a magyar történetírásban”. *Aetas: történettudományi folyóirat*, 2013, 28. évf, 1. szám. 137–148.

ARATÓ I.: „Magyarok Uruguayban (1966–1975)”. *Tiszatáj*, 2009, 10. szám. 28–42.

BARÁTH M. – GECSÉNYI L. (szerk.): *Főkonzulok, konzulok és nagykövetek 1945–1990*, Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2016.

DÖMÉNY J.: *Magyar diplomata Latin-Amerikában*, Szeged, SZTE, 2009.

GYÓRI GY.: „Ketten a II. anyanyelvi konferencia vendégei közül: Nagy Attila, Montevideo, Uruguay”. *A Tanító*, 9. szám, 1973. szeptember 1. 3.

HORVÁTH E.: „Foreign Relations between Hungary and Latin America in the Early Years of the Cold War (1947–1959)”. *East Central Europe* (2022) 49: 1. 1–22. DOI: doi.org/10.30965/18763308-49010006 (letöltés 2024. 08. 07.)

HORVÁTH E.: *Magyarország külkapcsolatai Latin-Amerika egyes országaival a hidegháború korai szakaszában (1945–1959)*, Budapest, L'Harmattan – KRE, 2023.

KÁDÁR B.: *Latin-Amerika gazdasági dilemmái*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1977.

LEÓN MARURI, J. DE: „Uruguay en la Octava Reunión de Consulta de Ministros de Relaciones Exteriores. Punta del Este, 1962”. *Encuentros Uruguayos*, Vol. 15, Núm.

- 1 (2022), 63–89. ojs.fhce.edu.uy/index.php/encuru/issue/view/112 (letöltés 2024. 07. 30.)
- „Megszakadt a magyar diplomáciai viszony Brazília, Paraguay és Uruguay kormányaival”. *Délamerikai Magyarság* (Buenos Aires), 1886. szám, 1942. május 9. I.
- MONESTIER, F.: „Political Polarisation in Uruguay in the Early 1960s: The Role of Luis Batlle Berres and Lista 15”. *Journal of Latin American Studies* (2023), 55, 579–598. DOI:10.1017/S0022216X23000937 (letöltés 2024. 07. 30.)
- PETHŐ T.: „Uruguay „Mintaállam” gondokkal”. *Magyarország*, 1. szám, 1966. január 2. 5.
- PÉTER E.: „Latin-Amerika és a szocialista országok közötti kapcsolatok”. *Külkereskedelem*, 1969. 4. szám, 115–118.
- SZABÓ L.: *Magyar múlt Dél-Amerikában (1519–1900)*, Budapest, Európa Könyvkiadó, 1982.
- SZILÁGYI Á. J.: *Érdekes személyiségek, emlékezetes viták a magyar történetírásban, 27 történeti portré*. Budapest, Palatinus, 2007.
- ZOUREK, M.: „Los servicios secretos del Bloque Soviético y sus aliados en América Latina: el Partido Colorado y el Partido Nacional en los planes de la inteligencia checoslovaca en Uruguay”. *Izquierdas* (Santiago de Chile) 52, 2. Epub 21 de agosto de 2023. DOI: dx.doi.org/10.4067/s0718-50492023000100202 (letöltés 2024. 07. 27.)

Rezümé

A nagyobb latin-amerikai országok (Argentína és Brazília) mellett Magyarországnak hagyományosan fontos partnere volt a térségben Uruguay. Allamközi és kereskedelmi kapcsolataik a II. világháború, majd az 1956-os forradalom következményeinek hatására nagyon visszaestek és az általunk vizsgált időszak elejére alig léteztek. Erről a szintről épültek újjá. Hiszen a magyar külügy részéről az 1959 és 1969 közötti évtizedet a diplomáciai kapcsolat helyreállítása és a kereskedelmi kapcsolatok bővítési lehetőségeinek keresése batározta meg, míg Uruguay részéről belső egyensúlyvesztés, az Egyesült Államok befolyásának növekedése ugyanakkor a külkapcsolatok diverzifikációjának igénye jellemezte ezt az időszakot. A két ország erősödő kapcsolatait ezeknek a tényezőknek az összjátéka alakította.

Kulcsszavak: Uruguay, Magyarország külkapcsolatai, hidegháború, diplomácia, kereskedelem, kultúra, emigráció.

Abstract

“Trouble-free” and “developable” Relations between Hungary and Uruguay, 1959–1969

Besides the larger Latin American countries (Argentina and Brazil), Hungary has traditionally had Uruguay as an important partner in the region. Their bilateral relations declined

greatly because of the consequences of World War II and the 1956 Hungarian revolution and existed only at a low level in the period we are considering. They were rebuilt from this level in the '60s. After all, the Hungarian foreign and trade policy in the decade between 1959 and 1969 was marked by the restoration of diplomatic relations and the search for opportunities for expanding trade relations, while on the part of Uruguay this period was characterized by an internal imbalance and the increase in the influence of the United States, as well as the need to diversify foreign relations. The strengthening relations between the two countries were shaped by the interplay of these factors.

Keywords: Uruguay, foreign relations of Hungary, cold war, diplomacy, trade, culture, emigration.